

Filòlegs i poetes*

Discurs llegit el 24 d'abril de 1934
en la XI Festa Anual de l'Institut

JOSEP M. LÓPEZ-PICÓ
Membre de la Secció Filològica

Si la vostra benvolença i la gentil tradició d'aquestes solemnitats de l'Institut han fet que sigui jo, el darrer arribat a la vostra companyia, qui, en nom de tots, proclamï en acte públic la dignitat civil i l'emoció íntima de la festa, potser caldria, primer, que el poeta justifiqués la seva presència entre els doctes i que l'home propici als lleures imaginatius s'expliqués ell mateix i fes comprendre a tots la justícia d'una convivència en la qual polidesa i jerarquia acompanyen la quotidianitat eficaç.

Em faig meu el plany de Chateaubriand (en una nota del seu *Itinéraire de Paris à Jérusalem*) i vull dir-vos que sé bé prou el mal que fan a les lletres els escolars amb birret de doctor. Sense títols doctorals sóc vingut, i més em plau d'escoltar i d'aprendre entre vosaltres que no d'igualar-me, de puntetes i amb vestit manllevat, al vostre seny i a la vostra experiència.

Però tampoc no em seria escaient un posat d'estudiada modèstia i de fingida timidesa. Poeta sóc, i l'aventura que legisla el món per veu dels poetes fa que els dots de gratuïtat, de sorpresa i d'instint descobridor amb els quals el poeta és assistit puguin proposar al vostre seny la forma i el sentit

* Publicat a *La Veu de Catalunya* i *La Publicitat* del 25 d'abril de 1934.

de la vida, que mesuren, i a la vostra experiència, la llum que desentronca l'inconscient i la suprema intuïció que concreta la realitat i defineix la complexitat de la vida.

Entre els antics, ésser poeta era essencialment ésser al mig de la vida de tots. No eren d'un públic, sinó del seu poble. I aquest dret, sota l'advocació dels antics, és el que ens iguala i el que m'assegura de no desmerèixer entre professionals de l'estudi, encara que de vegades sembli absent i que, com en Joan Conill de La Fontaine, me'n vagi a festejar l'aurora entre la farigola i la rosada.

Orgull de l'Institut serà sempre la benaurança feliç d'aquest equilibri de les virtuts pairals i el paisatge; de la voluntat d'Escola i la fidelitat de Llar; d'Acadèmia i Miracle amb concretes pacients i ficció de Mitologia.

Ha estat repetit que els poetes han desvetllat el nostre Renaixement. Cal no oblidar que els poetes mateixos, arribats ja a la consciència d'unitat del poble que tornen a posar en marxa, fan de l'atenció i de l'estudi els instruments necessaris al perfeccionament de la llengua i s'honren amb el mestratge dels gramàtics.

«Cal gramàtica als escriptors», deia en Pompeu Fabra des de *La Revista*, que dirigíem dos poetes l'any 1915 (en Joaquim Folguera, l'enyorat absent, era l'altre). I en constatar l'any 1918, des de la presidència dels Jocs Florals de Mataró, que el criteri d'en Milà i Fontanals, limitat a una descastellanització parcial de la nostra llengua amb interdicció de tota expressió universal, havia estat a bastament superat, reconeixia que precisament l'obra dels poetes havia retornat al català el sentit de totalitat i havia fet possible la normalització de la gramàtica paral·lela a la difusió de la literatura.

M'escaigué, el mateix any 1918, des de la presidència de la Festa de la Poesia celebrada a Sitges el mes de setembre, de correspondre a les paraules plenes d'una elegant tolerància i d'un seny exquisit (així les qualificà en Carles Soldevila) d'en Pompeu Fabra amb el reconeixement, avui tan just com aleshores, que l'obra dels filòlegs ens ajuda a conèixer la totalitat de l'idioma i a disciplinar la voluntat i deslocalitzar la vida; que el filòleg creador coopera a la vitalització desamortitzadora dels poetes i que més enllà del mecanisme dels mots i per damunt de les formes definitives i en gracios lligam amb la tradició justifiquen que a uns i altres pugui ésser aplicada, amb la clara substitució el cas, la dita del rei de França al poeta:

Nosaltres dos, iguals, portem dues corones.
Mes, rei, jo l'he rebuda. Poeta, tu la dónes.

Rei d'antany i gramàtic d'avui en joventut perenne associen govern i plèiades de l'humanisme.

El rei de França encoratjava el poeta Joachim du Bellay propulsor de la vida contra el didacticisme i de l'estudi per tal d'acompanyar la naturalitat amb virtuts de seducció i de con-

venciment. I tota la plèiade del gran renaixement francès era fidel al programa de defensa i il·lustració de la llengua.

L'obra d'en Pompeu Fabra ens ha assenyalat el camí fet de l'instint de la llengua a la capacitat abstracta de la nostra expressió; del sentiment de pàtria a la idea de cultura; de la varietat dialectal i del caprici individual a la unitat responsable. I els poetes d'avui, plèiade de Catalunya a l'hora del retrobament nacional, oposen a la fatiga dels escriptors per feblesa o per abreuament la solemnitat emotiva dels cavallers que donen fe d'una pàtria.

Fe d'una pàtria i ales al seu verb. Defensa i il·lustració de la llengua catalana superior a la utilitat de l'intercanvi de necessitats de les llengües desvalorades i sota el control de la divisa de Baudelaire:

Ce qu'il nous faut à nous les suprêmes poètes
c'est le front dans les mains du vieux Faust des estampes.

La qual divisa en subratllar una actitud d'estudi assenjala les possibilitats de les llengües perfectibles.

Cavaller entre els poetes de la plèiade del Renaixement català fou Guerau de Liost, el nostre Jaume Bofill i Mates, la vacant del qual a l'Institut m'ha estat conferida. Deixeu-me invocar, amb el seu nom, la senyoria de l'amistat i la sobirania de l'exemple. La revisió del noucentisme català al punt dolç de l'entesa dels filòlegs i dels poetes ens ofereix la màgica figura d'en Jaume Bofill i Mates, l'home que mereix els guanys del treball i del joc i al qual els mateixos instruments de treball se li tornen obra ben feta. En ell, guanyar iguala merèixer. I això és la plenitud i és també la immortalitat. Només el mestrejador de la llum i el concertador de la convicció podien fer de la sàtira una gramàtica i de la glòria un bon govern.

Diuen els experts que un dels misteris de la natura és la vitalitat de les males herbes nades als camps de més bona llavor. Algú pregunta si no seria practicable l'experiència de sembrar grana dolenta per tal d'assegurar un prat de bella herba. L'esperit no és aliè a aquesta facècia. I segurament el destí dels pobles tampoc, per tal com veiem de vegades que en els pobles més propicis a les anàrquiques improvisacions de les sembres culturals desordenades s'obtenen collites de selecció d'homes excepcionals realitzadors de perfectes obres de jardineria humanística.

Rubió i Lluch - Prat de la Riba - Puig i Cadafalch
Pijoan - Ors - Josep Carner
Fabra - Bofill i Mates - Carles Riba

A l'atzar esquematitzo tres etapes del moment cultural que tots nosaltres hem viscut. I el virtuosisme ardent i documentat i l'oportunisme subtil i enginyós que ha calgut esmerçar a

fi que la viabilitat de la nostra ambició orgànica no sigui malaurada culminen en la deixa del Cavaller Guerau de Liost, al qual són aplicables les paraules del gran diletant de l'humanisme, Anatole France, a propòsit del més feliç jardiner de la gramàtica, La Fontaine:

Estimava els mots i sabia triar-los. No s'és escriptor sinó a aquest preu. Els mots són idees. No raonem justament sinó amb una sintaxi rigorosa i un vocabulari exacte. Jo crec que el primer poble del món és aquell que té la seva sintaxi millor. S'esdevé sovint que els homes es barallen per mots que no entenen. I s'abraçarien si es podien comprendre. Res no importa al progrés de l'esperit humà com un bon diccionari.

Si un dels nostres ens ha fet hereus d'aquesta delicada grandesa, cal que nosaltres mantinguem la certitud (essència de l'humanisme n'ha dit Walter Pater) que el que ha interessat una vegada homes vivents no pot deixar de viure; cap llenguatge que hagi estat parlat, cap somni gronxat per esperits humans, res del que hagi pogut suscitar passions o esplaiar curiositat o amor.

El meu desig d'obeir és, senyors, la raó de la meua presència amb la vostra al servei d'aquesta continuïtat. Tots els qui vivim un instant en companyia cal que li fem abastar totes les coses possibles. No altre conhort té la maduresa ni altra resposta el seny a les inquietuds de l'experiència.

Un poeta entre els doctes. Senyors, no us escandalitzeu massa. El mateix daler de saber, la pruija d'explicar-nos, oscil·la entre la Poesia i la Veritat.